

MODERNİZM VE GÜZELLİK ANLAYIŞININ DEĞİŞİMİ

19. yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkan modernizm akımının mimarlık alanındaki yansıması hem biçim hem de renk açısından sakin, yalın ürünler olarak karşımıza çıkmıştır. Modernizm akımının ve öncülerinin de benimsediği; yapının, öncelikle işlevini yerine getirmesine yönelik bu anlayış, eserleri ortaya koyan modernistler tarafından diğer güzellik kaygılar ve ihtiyaçlarla da birleştirilmeye çalışılmıştır.

Modern yapılardaki süssüz, sakin ve dingin bu yaratım anlayışının özellikle 21. yüzyıl insanına 'güzel' geldiğini söylemek mümkündür. Bu çıkarımı daha iyi anlayabilmek için, bu yüzyıl insanının hızlı, saatli ve tekrarlayan yaşantısını örnek gösterebiliriz.

Belli saatte uyanıp, belli saatler içerisinde çalışan, belli saatler içerisinde yemek yiyerek, gerek kendisine gerekse sosyal yaşantısına zaman yaratabilmek için hızlı olmak zorunda kalan, dinamik yaşayan bir insanın; girişi gizlenmiş, pencereleri ince, uzun, sık ve etrafı süslenmiş; cephesinin sürekli, hızlı hızlı bir şeyler anlatmak istiyormuş gibi konuşmaya çalıştığı hareketli bir yapıda, kendi yaşantısının yansımasını bilinçli veya bilinçsiz hissedip bundan huzursuzluk duyması mümkündür. Dolayısıyla, yine aynı yaşantıya sahip bir insan; girişi, onu yormak istemezcesine ortada ve camlarla çevrili, pencereleri kare veya dikdörtgen ve sanki gürültü yapmak istemiyormuşçasına yan yana gelip sessizce durarak bir cephe yaratan bir yapıda kendisini daha sakin hissedebilir.

- *"Bir şeyi güzel bulmak demek, iyi bir yaşamın nasıl olması gerektiğine ilişkin düşüncelerimizin bir nesne üzerinde somutlaştığını görmek demektir."*

(Alain de Botton, *Mutluluğun Mimarisi*)

Başka bir örnekle; iş çıkışı şehrin insan kalabalığında veya yorucu trafiğinde, hızlı hızlı eve gitmeye çalışan biri, yolu üzerindeki bir sanat müzesine girip modern sanat eserleri sergisi gezdiğinde, bu eserler ona güzel gelebilir. Sanat müzesinin, geniş ve sakin boşlukları, modern sanat eserlerinin az sözcükle çok şey anlatmaya çalışan hali kişiyi rahatlatır ve ruhunun ihtiyacı olan o dinginlik ihtiyacını doyurabilir. Bu da o yapının, o eserin -dolayısıyla da modernizmin- o insan için 'güzel' algılanması demektir. Ancak her zaman form ve biçim güzellik için yetmeyebilir.

Görünüşü ve hissettirdikleri dolayısıyla güzel görünen bir yapı işlevini doğru bir şekilde yerine getiremiyorsa, o yapının güzel olduğunu söylememiz mümkün olmayacaktır. Örnek olarak, modern bir üslupla inşa edilmiş bir konutun yaşam alanlarında gerek termal gerekse işitsel konfor sağlanamıyorsa, konutun çatısı bölgenin iklim özelliklerine uygun değilse ve kullanıcıya kullanımda sorun yaratıyorsa bu konutun güzel olduğunu söyleyemeyiz. Sade hatlı, gri tonlamalı ve görenleri hayran bırakan bir sandalye, oturma işlevini yerine getirtemiyor, kullanıcı için sorun yaratıyorsa; dış görünümüyle bize hissettirdiklerine rağmen bu sandalyenin güzel olduğunu söyleyemeyiz. Bu da modern olan her ürünün illa ki güzel olmadığı anlamına gelir.

Öte yandan, modernizmi ve onun etkisinde ortaya çıkan ürünleri sadece belli bir yaşantıya sahip, belli bir zaman diliminde yaşayan insanlar üzerinden anlamaya çalışmak da doğru olmayacaktır. Modernizm de, diğer tüm sanat akımları gibi evrensel bir kavramdır. Dünya ise farklı kültürlerle, farklı inançlara, farklı dillere ve değerlere ev sahipliği yapar. Bu nedenle, mimarlıktaki diğer kavramların olduğu gibi, güzellik anlayışının da kesin bir cevabı olduğunu söyleyemeyiz.

- *1923 yılında Henry Frugés adlı bir Fransız sanayici, mimar Corbusier'den fabrikasında çalışan işçiler ve aileleri için lojmanlar tasarlamasını ister. Bordeaux yakınlarında, Lége ve Pessac'ta bulunan fabrikalarının hemen yanında inşa edilen lojmanlar kutu gibi*

görünümleri, uzun dikdörtgen pencereleri, dümdüz çatı ve duvarlarıyla birer Modernizm abidesidir.

...

Fakat bu evlerde yaşayacak olanların güzellik anlayışı onunkinden hayli farklıdır.

...

Bu evlere yerleşecek insanlar her gün aynı mavi önlükleri giyerek kocaman hangarlarda çalışmak, çam ağacından yapılmış kutulara şekerler doldurmak zorundadır. Pek çoğu Bay Frugés'in fabrikasında çalışmak için civar köylerdeki evlerini bırakıp gelmiştir, bu yüzden evlerini, köylerini, tarlalarını özlemektedir. Vardiyaları bitince, ev diye döndükleri yerin, onlara yine sanayi dünyasını çağrıştırmaması en son arzu ettikleri şeydir.

(Alain de Botton, Mutluluğun Mimarisi)

(Le Corbusier, Lojmanlar, Pessac, 1925 ve 1995)

Solda; Le Corbusier'in tasarladığı hali

Sağda; fabrika işçileriyle yapıların değişimi

Alain de Botton'un kitabında söz ettiği hikayedeki işçiler, bir köy yaşantısında büyümüş, kent yaşantısına ayak uydurmaya çalışan insanlardan farklı bir kültürle yaşamışlardır. Onlar, gökdelenlerin katları arasında günlerini, aylarını geçirmemiş; iş çıkışı trafiğinde zaman öldürmemiş; araçlarına park yeri bulmak için strese girmemiş insanlardır. Aynı ülkede bile olsalar, bu farklı iki kesimin hayat algısı, yaşam tarzı ve şekilleri güzellik algılarını değiştirmiştir.

Aynı ayrımı, farklı sanat akımları arasında görmek de zaten mümkündür. Gotik tarzın süslü ve detaylı anlayışını güzel ve doğru bularak destekleyen mimarlar, ressamlar ve diğer sanat adamları için 'güzelliğin' farklı bir anlam taşıdığı ortadaydı. Çünkü onlara göre güzellik, gökyüzüne doğru uzayıp sivrilen kulelerde, çok sayıdaki renkli pencerelerde ve detaylı süslemelerdedi.

• ...

Keene'e göre, Japonların güzellik anlayışı Batılılarınkinden belirgin biçimde ayrılıyordu. Japonların güzellik anlayışında simetri değil düzensizliğe düşkünlük, sonsuzluk arayışı değil geçicilik, gösteriş değil sadelik hakimdi. 'Buna yol açan ne iklimdir ne de genler' diye ekliyordu Keene. Japon ulusunun güzellik anlayışını biçimlendiren Japon yazarların, ressamların ve Kuramcılarının eylemleridir.

(Alain de Botton, Mutluluğun Mimarisi)

- *Mimarlık çok değişik bir sanattır. Çünkü ulusların öyle değişik dinleri, öyle değişik gelenekleri var ki, bir ülke için uygun ve normal olan, diğer ülke için olmuyor.*

(Tomaso Temenza)

Güzellik anlayışının değişimine ve evrimine bir de bireyin kendi değişimi kistasını eklemek gerekir. Nasıl ki bir kitabı, belli bir yaşta okuduğumuzda anladıklarımız, çıkarımlarımız farklı oluyorsa; bir şarkıyı farklı yaşlarda, farklı ruh hallerinde veya farklı yer ve zamanda dinlediğimizde hissettiklerimiz farklı oluyorsa, bir binanın ya da bir eserin bizim için güzel olup olmaması, zaman içerisinde yaşadıklarımız ve değişimlerimizle de değişebilir.

Doğup büyüdümüz evi, içerisinde ailemizle yaşarken güzel bulmayabiliriz. Fakat taşınıp aradan yıllar geçtikten sonra o binanın bulunduğu yere gidip baktığımızda artık sadece binayı değil, içerisinde yaşadığımız anıları da görürüz. Sınırlı bir anımızda çarpıp çıktığımız kapısını, kakhahalarımızı sokağa taşıyan pencerelerini, etrafında koşarak oyunlar oynadığımız duvarlarını artık bir başka görürüz. Bu da o evi bizim için artık 'güzel' kılabilir. Ev değişmemiştir, kapısı, pencereleri hatta cephesi de değişmemiştir. Değişen, bizim o eve bakış açımız ve onu gördüğümüzde hissettiklerimizdir.

• ...

1965'te Berlin'deydim, Otto Frei'yi ziyaret ettiğimizi anımsıyorum. Bremen liman kentini yapay bir şekilde, bazı açıklıklar ya da pencereler yarısaydam yapılmıştı, kumlu camdan. Otto Frei, böyle yaparak, çatısı olan tüm evleri görüş alanından çıkardığını söylemişti., çünkü geçmişin izlerini görmeye dayanamıyordu artık.

Philippe Sollers

Şehrin modernizm anlayışı ile inşa edilmiş bir yapısı, bir zaman dilimi için bize anlamsız, kötü ve çirkin gelirken; aradan geçen zaman ve yaşanmışlıklarla o yapı bizim için artık, arkadaşlarımızla buluşmalarımızı ifade edebilir ve artık onu güzel bulabiliriz. Gotik tarzda inşa edilmiş bir yapıyı bir dönem güzel bulurken, içerisinde hayatımızın en kötü zamanlarını yaşayabilir, devamında o yapının artık güzel olmadığını düşünebiliriz.

Sonuç olarak; mimarlık doğası gereği, merkezine insanı alan, insanın duygu ve düşüncelerinden beslenen bir kavramdır. Bu nedenle sanat ile daima iç içe olan mimarlık ve dolayısıyla da mimar, bir ürün ortaya koyarken zamanın ihtiyaçlarının yanı sıra, o ürünün insan üzerindeki etkilerini de göz önünde bulundurur. Modern; yapısı, dokusu, rengi ve formuyla o dönem için güzel olarak doğma amacındadır. Fakat uzun zaman sonra zamanın 'modern'i de geçmişte kalacak ve ilerleyen zaman dilimindekiler için modernliğini yitirecektir. Ortak payda üzerinden, ortak bir bakış açısı ile bakan gözler içinse modern daima güzel kalacaktır.

Kaynakça

BOTTON, A. d. (2007). *Mutluluğun Mimarisi*. Sel Yayıncılık.

GÜNGÖR, İ. Hulusi. (2005). *Görsel Sanatlar ve Mimarlık İçin Temel Tasar*. İstanbul: Esen Ofset Matbaası .

PORTZAMPARC, Christian. d., & SOLLERS, Philippe. (2010). *Bir Mimar ile Bir Yazar Tartışıyor: Görmek ve Yazmak*. Yapı Kredi Yayınları.